

זיכרון לזכר

לאודו ובדרכו של מרן הגה"ק רבי שמואל מאיר הכהן מאמסנא ולמעלה בקודש זי"ע

גליון לז - פרשת האזינו
שבת שובה תשפ"ז

❖ פרשת השבוע ❖

מכתי"ק של רבנו מהרש"מ הכהן מאמסנא זי"ע

האיך לומר דברי מוסר שישמעו גם פשוטי העם * החילוק בין תוכחת היחיד להרבים

שומעיהם נוח לו שלא אמר, ואמרו בברכות (סג.) אם ראית דור שחביבין עליו דברי תורה, פזר, ואם ראית דור שאין התורה חביבה עליו, כנס.

ובזה יתבאר הכתוב דהנה דיבור הוא לשון קשה דכתיב (בראשית מב ל) דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות (מכות יא.), מאידך אמירה היא רכה (רש"י שמות יט ג). וזה שאמר משה רבינו 'האזינו השמים' רומז על תלמידי חכמים שנמשלו לשמים שהמה במדרגה גדולה, 'ואדברה' שאדבר קשות דהיינו דברי פילפול ועיון, אך בד בבד שילב בדברי מוסר שאמר במשנה תורה גם דברים רכים בלשון מליצה כדי שיבינו גם פשוטי העם, וזהו 'ותשמע הארץ' בשביל שישמעו המוני העם שנמשלו להארץ, שכל עניני הארץ עליהם, אמר להם 'אמרי פי' דהיינו דברים פשוטים ונעימים ובלשון קלה באופן שכל אחד מבין אותם.

הלומד בעצמו צריך ללמוד כל חלקי התורה ולא רק דברי אגדה

והנה כל זה הוא לענין מה שצריך לומר ברבים אבל האדם לעצמו צריך ללמוד את כל חלקי התורה בין בפילפול ובין בהלכה ואף כל דברי חז"ל בספרי וספרא ותוספתא וכו', וכמו"ש באגדת משלי (מדרש משלי י א) שעתידי הקב"ה לדון את כל העולם בעמק יהושפט וכיון שת"ח בא לפניו אמר לו כלום עסקת בתורה, אומר הן, א"ל הקדוש ברוך הוא הואיל והודית אמור לפני מה שקרית וכו', בא מי שיש בידו מקרא אומרים מדוע לא משנה וכו' מי שיש בידו הלכות, הקדוש ברוך הוא אומר לו בני תורת כהנים למה לא שנית וכו', ומסיק בא מי שיש בידו תלמוד, הקדוש ברוך הוא אומר לו בני הואיל ונתעסקת בתלמוד, צפית במרכבה וכו'.

ועפ"י זה יתפרש המשך הפסוק דהנה רש"י פירש מה שהמשיל דבריו למטר ולטל, שהמטר יש שמחים בו ויש שעצבים בו, והטל הכל שמחין בו, עי"ש. ולדרכינו יורה על הענין האמור שהמשיל דברי תורה העמוקים למטר לפי שכל אחד שמח לשמוע דבר אחר מהתורה, וכגון מי שאינו מבין בפלפול יש לו צער במה שישמע זאת, אבל דברי אגדה הם כולל שישמחו בשמיעתם גם פשוטי העם כי גם הם יבינו אותם. וע"ז אמר 'יערוף כמטר לקחי' דהיינו שאם אני לומד בעצמי, שזה הוא 'לקחי', אז באמת אני צריך ללמוד את כל הדברים הנ"ל שדומים למטר שלא כל אדם שמח בהם, אבל 'תזיל כטל אמרתי' מה שאני אומר ד"ת ברבים, צריכים הדברים להיות כטל שיהיו כולם שמחים בהם, דהיינו דברי אגדה ומליצה שכל אחד מבין אותם. (ההמשך בעמוד האחרון).

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי, יערוף כמטר לקחי תזיל כטל אמרתי, כשערים עלי דשא וגו', כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו (דברים לב א).

וקשה ככל אמרו האזינו וגו' ותשמע וגו', ואמרו"ר הה"ג הצ' שליט"א [ר' נתן דוד מאמסנא זצוק"ל] אמר לפרש דהנה אם אחד רוצה לומר דברי מוסר לפעמים יש אנשים שאינם רוצים לקבל מוסר ואומרים לו מי אתה ומה אתה שתאמר לאחרים דברי מוסר אם אתה עדיין לא תיקנת את עצמך, קשוט עצמך תחילה ואח"כ קשוט אחרים, וע"ז אמר משה רבינו האזינו לדברי התוכחה והמוסר, כי השמים ואדברה הרי אני אומר דברים אמיתיים מהשמים ויש לכם לקבל אותם ממי שאמרם, וממילא ותשמע הארץ אמרי פי שתשמעו כל מה שאני אומר, וזו"ק דפח"ח. וזה הוא כמו שאמרו בגמ' (ערכין טז:) א"ר טרפון תמה אני אם יש בדור הזה מי שמקבל תוכחה אם אמר לו טול קיסם מבין עיניך אמר לו טול קורה מבין עיניך, אמר רבי אלעזר בן עזריה תמיהני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח.

כשאומר דברי מוסר ברבים צריך לשלב דברי אגדה ומליצה

וי"ל עוד בדרך זה דהנה נודע מעלת אמירת דברי תורה ומוסר ברבים, וכמו שאמרו חז"ל אמר להם משה לישראל עשו עצמכם כתות כתות והטו לבבכם לשמוע דברי תורה (מדרש תנחומא כי תבוא סימן ב), דברי תורה אין נאמרין אלא בפרהסיא (ספרי ראה פפ"ז), כע"ז אמרו (קהלת רבה פי"ב סי"א) אימתי ד"ת נאמרין כתיקון בשעה שבעליהם שומעין אותה באסיפות. ואמרו וכל מי שאומר ד"ת ברבים זוכה שתשרה רוח"ק עליו (שהש"ר א ח), תורה ללמדה לאחרים זו היא תורה של חסד (סוכה מט:) ודרשו הפסוק (משלי ד כב) כי חיים הם למוצאיהם, למוצאיהם בפה (עירובין נד: מד"ר נצבים פ"ח ס"ד).

אמנם אם אדם אומר דברי מוסר ברבים צריך לומר באופן שיבינו כל העם, כי אכן אם שומעין רק תלמידי חכמים את הדרשה יכול לומר רק פילפול, אבל אם שומעין גם פשוטי עם יש לו לומר גם דברי אגדה ולדבר בלשון מליצה כדי שישמע העם ויבינו דבריו. וכמו שאמרו במדרש (שהש"ר פ"ב סי"ד) לשעבר היתה פרוטה מצויה והיה אדם מתאוה לשמוע דבר משנה והלכה ותלמוד, ועכשיו שאין הפרוטה מצויה וביותר שהם חולים מן השעבוד אין מבקשין לשמוע אלא דברי ברכות ונחמות, והיינו דברי אגדה. ואמרו עוד (שם פ"ד סכ"ב, וכע"ז בשמו"ר פרשת כי תשא פמ"א ס"ה) כל מי שאומר דברי תורה ברבים ואין ערבין על

❖ דרשות המאיר ❖

מתוך דרשות רבנו זי"ע מכת"ק

דרוש לשבת שובה תרפ"ו

קודשא ב"ה אורייתא וישראל חד הוא

בגמ' יומא דף פו. א"ר לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר (הושע יד, ב) שובה ישראל עד ד' אלהיך וכו'.

ונקדים מה שאמרו במדרש שוחר טוב על תהילים מזמור א' לעתיד לבא באין כל שרי אומות העולם ומקטרגין על ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, ואומרים לפניו רבונו של עולם מה נשתנו ישראל משאר אומות, אלו עובדי ע"ז, ואלו עובדי ע"ז, אלו שופכי דמים, ואלו שופכי דמים, אלו מגלי עריות, ואלו מגלי עריות, הללו יורדין לגיהנם, והללו אין יורדין, אמר להם הקדוש ברוך הוא אם כן תרד כל אומה ואומה ואלהיה עמה לגיהנם ותבדוק את עצמה, ואף ישראל וכו' ואומר להם הקדוש ברוך הוא אל תיראו וכו', ואף על פי כן אני אלך עמכם, שנאמר (מכה ד ה) כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו ואנחנו נלך בשם ה' אלהינו לעולם ועד, והוא תמוה.

אך י"ל עפ"י מה שאמרו בזוה"ק (ח"ג עג.) דקודשא בריך היא אורייתא וישראל חד אינון ומתקשרין דא בדא, והיינו שאם ח"ו אין ישראל מקיימים רצון השי"ת אינם בכלל ישראל עמו, כי עיקר מה שהקב"ה גאל אותנו ובחר בנו להיות עם קרובו הוא רק בעבור שנקיים תורתו וכמו שכתוב (תהילים קה, מג) ויוצא עמו בששון ברנה את בחיריו, ויתן להם ארצות גוים וגו', בעבור ישמרו חקיו ותורתיו יצאורו, הרי שמהות היות ישראל לעם קרובו תלוי ומקושר במה שאנו מקיימין תורתו ומצוותיו. נמצא שאם אחד חלילה עובד ע"ז ואף המחלל שבת ה"ה כעובד ע"ז, בזה הוא מוציא עצמו מכלל ישראל ואף פוגם בכלל האומה שכל היותם לעם קרובו תלוי במה שמקיימים תורתו.

כבוד ה' תלוי במעשי בני ישראל

ועוד יש בכלל זה מה שכבוד השי"ת תלוי במצוות ומעש"ט של ישראל, וכמו שאמרו חז"ל (איכ"ר א, לג) בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח בגבורה של מעלה, כמד"א (תהילים ס) באלהים נעשה חיל, ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, כביכול מתישין כח גדול של מעלן דכתיב (דברים ל"ב) צור ילדך תשי. וכענין שנצטוונו (דברים כא, כג) לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלהים תלוי, ופירש"י, זלזולו של מלך הוא, שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו. משל לשני אחים תאומים שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך, ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי.

הרי מזה שאם יש חטא ופשע בישראל מתחלל ע"ז שם שמים, וכמו שיש לאב בושה אם בניו אינם הולכים בדרך הטוב. נמצא שאם לא יקבל השי"ת את תשובת בני ישראל יבוא מזה ח"ו חילול כבוד שמים, ואם יענשו ממרומים תיכף יאמרו הגוים איה נא אלוהיהם (תהילים קטו, ב), על כן אנו מבקשים 'צדקה וחסד עשה עמנו למען שמך', היינו שלא יתחלל שם שמים רק יכירו וידעו כל הגוים כי אתה הוא ה' אלהינו ואתה ה' אבינו אתה, והוא יתברך מרחם על בניו אהוביו עם קרובו ומקבל אותם כששבים אליו, ובפרט כי בכל צרתם לו צר (ישעיהו סג, ט), ובכל צער שיש לישראל הוא יתברך עמהם (תנא דבי אליהו פ"ח).

חטאי בני"י פוגמים בכבוד ה' משא"כ באומות

ובזה ניכר החילוק בין ישראל לאומות העולם, שבישראל אם חטא אחד מהם נוגע הפגם שלו בכבודו יתברך וגם בכלל ישראל, וע"כ הקב"ה מקבל תשובתם ברחמים, כי הרצון הטוב שלהם הוא גם רצון השי"ת שהוא הטוב והמטיב והוא שורש ומקור הרחמים הרוצה בתשובת רשעים ולא יחפוץ במות המת. אבל אומות העולם אין הרע שלהם נוגע לכבוד שמים כלל, ואף אינו מזיק לכלל האומה שלהם, שביכלתו להיות פאלאק או בוטענאר או דייטש אע"פ שגנב ועבד עבודה זרה ועבר על גילוי עריות, ואינו נפרד מהעם שלו ע"י שחטא ואין זה שייך לפגם כלל האומה, כי הוא בוטאנער או פאלאק וכדומה, רק משום שנולד שם, ולא משום שעובד לע"ז שלהם או שיש איזה שייכות אחרת עמהם, וע"כ אין הקב"ה מקבל תשובתם והם יורדים לגיהנם. וזהו שאנו אומרים **אתה בחרתנו מכל העמים** היינו שמן העמים נוכל לראות את מה שבחר בנו לעם, במה שמחלק בענין קבלת התשובה בין ישראל לעמים, כי על חטאי ישראל מוחל כי הפגם שלהם נוגע למעלה לכבוד שמים משא"כ באומות העולם.

וזהו ביאור אמרם ז"ל שכאשר באין כל שרי אומות העולם ומקטרגין על ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, ואומרים לפניו רבונו של עולם מה נשתנו ישראל משאר אומות וכו', הללו יורדין לגיהנם, והללו אין יורדין. אומר להם הקדוש ברוך הוא, אם כן תרד כל אומה ואומה ואלהיה עמה לגיהנם ותבדוק את עצמה, אך לישראל אומר הקדוש ברוך הוא אל תיראו כי אני אלך עמכם. היינו שבזה נראה החילוק בין ישראל לעמים, שבני ישראל המה קשורים ותלויים ואחוזים בה' ואם המה רעים או שרע להם הוא לפגם ח"ו להשי"ת ונתחלל שם שמים, והוא כאילו הקב"ה יורד עמהם לגיהנם, על כן הקב"ה מוחל להם ומקבל תשובתם למען כבוד שמו, אבל שאר האומות אין הפגם שלהם נוגע למעלה כלל, ואף שם העם אינו נפגע ע"י מעשים רעים, שאין שם של העם תלוי בהרעליגיאן, שזה לחוד וזה לחוד.

לפ"י יבואר מאמר רבי לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא כבוד, דרצ"ל מה הטעם שגדולה היא התשובה ומתקבלת לפני השי"ת, כי לפי מעלתם של ישראל מגיע הפגם של כל אחד מהם **עד כסא הכבוד** היינו שנוגע לכבודו יתברך, שנתחלל ע"י חטאות ישראל ח"ו, וגם אם מצד הדין צריכים להעניש עבור חטאתם, הרי הצער שלהם מגיע עד כסא הכבוד ונגרם ע"י חילול שם שמים כי תיכף יאמרו הגוים איה אלוהיהם, צור חסו בו. על כן גדולה תשובה אצל ישראל ומתקבלת לפני השי"ת למענו ולמען כבוד שמו.

וזהו גם פירוש הפסוק שהביאו ע"ז **שובה ישראל** שצריכין ויכולים ישראל לעשות תשובה, **עד ה' אלהיך** היינו כי הפגם והחטא מגיע עד השי"ת.

למה צריך הרב לומר מוסר ולעורר אחרים

והנה אם יאמר אחד מהשומעים מה לו להרב לומר מוסר לאחרים לעוררם לתשובה, די לו במה שמעורר את עצמו וזהו שילך בדרך, ולמה לו לומר מוסר גם לאחרים, אבל האמת שאין זו דרך הישרה, ויובן הדבר עפ"י משל לעיר שנתפשט בה מחלה - אפידעמישע קרענק בהעור רח"ל, שזה חולי המדבק מאוד ואוחז בכל מי שבא בסביבת החולה ואפילו רק עבר בשוק בסמוך אליו, והנה אם רוצה אחד להזהר שלא ידבק באותו החולי, גם אם ישב בביתו ולא יצא לחוץ אינו יכול להיות בטוח שלא ידבק בו החולי הזה, כי שמא אחד מבני ביתו ילכו לחוץ וידבק בו החולי ואח"כ

כשישוב לביתו ידבק גם בו, או שמא ישאף הוא מרחוק האויר של החולה ויחלה ג"כ או שמא יגע בעצמו בלי ידיעה בחולה ויחלה, ואין לו עצה אלא שיסע לגמרי מהעיר עם ב"ב ולא יהיה בהעיר כלל עד יעבור זעם, או שיקרא לרופאים גדולים שירפאו את כל חולי העיר ואז יהיה בטוח שלא יחלה.

מבני אדם שאינם ראויים צריך להתרחק כמו ממחלה מדבקת כי כמעט א"א להנצל מהם

וכן הוא גם בחולי הנפש מעבירות ומעשים שאינם הגונים, שאם אדם דר בעיר שיש שם אנשים שאינם הולכים בדרך הטוב, הרי מחלה זו מדבקת מאוד כי קשה מאוד לאדם להזהר מלהמשך אחרי החטאים הרעים, והיצה"ר בוער בקרבו ומפתה אותו שילך ג"כ בדרכיהם ובמעשיהם הרעים ומביא לו ראיות להתיר לו זאת, ולא ימלט עב"פ מנסיגות גדולים ועצומים וכבר אמרו חז"ל (סנהדרין קז.) לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו לידי נסיון ונכשל, ומכל שכן אנחנו בדור חלוש כזה ומלחמת היצר קשה מאוד כי היצה"ר הוא מלך זקן ויש לו חיילות הרבה ועושר רב, לעומתו יצר הטוב הוא נקרא ילד מסכן (עיין ילקוט"ש קהלת תתקעא) שאין לו כסף וזהב, וכמו"ש בערבי נחל פ' לך (ד"ה ואמר לא תחמוד) [בשם ספר תולדות יעקב יוסף] שהיצר מפתה לאדם שירוויח הון רב אם ישמע בקולו, והוא להגדיל הנסיון לאדם ופירש בזה הפסוק (בראשית יד, כא) **ויאמר מלך סדום** הוא רמז על יצר הרע, **אל אברם** רמז על היצר טוב, **תן לי הנפש תתן לי** נשמתך **והרכוש קח לך**, אך אברם השיב **לא אקח מחוט ועד שרוך הנעל** שאינו רוצה בשום אופן לעבור

עבירה ח"ו אפילו אם ירוויח ממון רב. עכ"פ רואים אנו כובד המלחמה מלחמת היצר נגדנו ובודאי שבסביבת הרשעים הדבר קשה שבעתים. ואף אם יתחזק האדם מאוד שלא להכשל, כמעט אי אפשר שלא יגרמו לו עכ"פ פגם וחסרון, כמו שכתבו בסה"ק שכשם שמצינו בדברי חז"ל שהמסתכל בדמות צדיק גורם שיזכור תלמודו, כך ההסתכלות באדם רשע גורם פגם לאדם במחשבה ע"י החטאים שחטא הרשע הזה במעשה, ולפעמים גורם גם לו לפגם במעשה ממש, וידוע מה שאמר

שלא להאמין בתחבולות היצר הרע

חז"ל דרשו בחגיגה (טז.) דרוש ר"י ב"נ מאי דכתיב (מיכה ז ה) אל תאמינו ברע אל תבטחו באלוף, אם יאמר לך היצה"ר חטא והקב"ה מוחל לך אל תאמין לו, שנאמר אל תאמינו ברע ואין רע אלא יצר הרע וכו' ואין אלוף אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר אלוף נערי אתה. ועיין במהרש"א שביאר שזה פשוט שהיצה"ר אינו אומר לאדם שהקב"ה מוחל בלא התשובה, אך שאומר לאדם שמוחל אם ישוב אח"כ, ומ"מ אם חוטא בכונה זו הרי כמי שאומר אחטא ואשוב שאין מספיקין בידו לעשות תשובה (יומא פה:).

ויל"פ מה שכתבו בסה"ק לבאר מה שאנו אומרים בראש השנה וביום הכיפורים המלך הקדוש והמלך המשפט, כי דרכו של מלך בשר ודם שכל דבר שרוצה לעשות הוא נמלך בשריו ויועציו האין לעשות, אבל הקב"ה הוא מלך שביכולתו לעשות בעצמו הכל ואינו צריך לשרים ויועצים, ע"כ אומרים המלך הקדוש לרמז שאנו רוצים שהקב"ה בעצמו ישפוט אותנו בלא בית דינו, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהילים יז ב) מלפניך משפטי יצא עיניך תחזינה מישרים, ופירשו במדרש שוחר טוב (תהילים שם) כי הדיינים אסורים לקבל שוחד אבל הקב"ה מותר לקבל שוחד, ומה השוחד שנוטל מן הרשעים בעולם הזה, תשובה ותפלה וצדקה, לפיכך כתיב מלפניך משפטי יצא, עיי"ש, וכע"ז אמרו גם בילקוט שמעוני (הושע רמז תקט) כל מי שיש בידו עבירה ומתבייש לעשות תשובה יחליפנה במעשה הטוב ויעשה תשובה ויתקבל, משל לאדם שיש לו צורות של זוזים רעים ילך אצל חנוני ויתן לו תוספת ומחליפם בזוזים טובים, אף כל מי שיש בידו מעשים רעים יעשה תשובה ומעשים טובים, עכ"ל, והוא כמו"ש (באבות פ"ד מי"א, ובמדבר רבה פרשת נשא פ"ד ס"ו) תשובה ומעש"ט כתרס בפני הפורענות, ועכ"פ נמצא שכאשר הקב"ה בעצמו דן אותנו שהוא הדיין הוא עד הוא בעל דין והוא עתיד לדון (אבות פ"ד מכ"ב), אז הוא בניקל יותר שיצא משפטינו לאורה כי יקבל אותנו בתשובה.

אולם על כן הזהירו חז"ל **אל תאמינו ברע אל תבטחו באלוף, אם יאמר לך היצה"ר חטא והקב"ה מוחל לך אל תאמין לו** היינו שעצת היצר הוא לפתותו שיחטא ויבטח בהקב"ה שהוא **אלוף** היינו שהוא מלך ובידו לשפוט אותנו בעצמו גם בלא שאר דיינים ובידו להוציא לאור משפטים, ואמרו שבכ"ז **אל תאמין לו** לחטוא חלילה על דעת כן, כי האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה וככ"ל (מתוך דרשה ליום א' דסליחות)

הבעל שם טוב הק' שאם אדם רואה חטא בחבירו מסתמא יש בו ג"כ מאבק אותה העבירה.

ואף אם יאמר האדם להטמין את עצמו בביתו ולא יתחבר עם שום איש כדי שלא יחטא, עדיין יש לחשוש שאפילו אם הוא לא ימשך אחר חטאותם, שמא אשתו או בניו ובנותיו יכשלו בחטאותיהם ח"ו, עד שיגמר הדבר שגם הוא יחטא עמהם, ואפילו אם הוא לא יחטא, עכ"פ מה לי הוא בעצמו מה לי אשתו או צאצאיו כי הכל אחד הוא.

על כן העצה היותר טובה לאדם שרוצה להנצל מחברת הרשעים ומעצת היצה"ר הוא שיראה להחזיר בתשובה לאחרים ג"כ, שאם יהיה בעיר עוד

אנשים טובים אזי יהיה בטוח שילכו הוא ובני ביתו ג"כ בדרך הטוב כי יסייעו אלו לאלו ויעוררו זה את זה לעבודת ה', וטובים השנים מן האחד כי אם יפלו האחד יקים את חברו (קהלת ד, ט) וגם יבוסו זה מזה אם יעשו איזה דבר שאינו ראוי, ובזה יהיה להם תקוה שיוכלו להחזיק את עצמם לבד יפלו במצודות היצר ומכמוריו. ולא יעשה האדם כמו שעשה יונה הנביא שלא רצה לילך לעיר נינוה להוכיח אותם והסתפק במה שהוא בעצמו היה צדיק וישר. ואולי מטעם זה קורין במנחה של יום כיפור את הפטרת יונה, כדי לעורר האדם להשיג גם על סביבתו שילכו בדרך הישר ולא יסתפק במה שהוא עצמו מתנהג כדבעי.

בזה יש לפרש מה שאמרו בגמ' תענית יא, תנו רבנן בזמן שישיראל שרויין בצער ופירש אחד מהן באין שני מלאכי השרת שמלוין לו לאדם ומניחין לו ידיהן על ראשו ואומרים פלוני זה שפירש מן הצבור אל יראה בנחמת צבור. תניא איך בזמן שהצבור שרוי בצער אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתה ושלוש עליך נפשי וכו', אלא יצער אדם עצמו עם הצבור וכו', וכל המצער עצמו עם הצבור זוכה ורואה בנחמת צבור. ושם יאמר אדם מי מעיד בי,

אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו, שנאמר כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה, דבי רבי שילא אמרי שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם הן מעידין עליו, שנאמר כי מלאכיו יצוה לך, רבי חידקא אומר נשמתו של אדם היא מעידה עליו, שנאמר משוכבת חיקך שמר פתחי פיך, ויש אומרים אבריו של אדם מעידים בו, שנאמר אתם עדי נאם ה'. ויש לפרש מה שאמרו **שישראל שרויין בצער**, דהיינו שמצטערים ממה שהדור הולך ויורד ביראת ה', וערך התורה והיראה מתמעטת בעיני העם ובפרט בעיני הדור החדש, וע"ז אמרו שאם **פירש אחד מהם** שאין

יעורר ליראת ה' לתקן גם את אלו שבסביבתו, כי הם יודעים המלחמה הכבירה שהאדם עובר מול תחבולות היצר הארבי לפתחו בכל רגע לפתותו שילך ויסור אחר מראה עיניו אשר יראה, כי טוב העץ של העוה"ז למאכל ותאוה הוא לעינים, ונראה לאדם שיטיב לו אם ישמע שעצתו הגרועה.

[ובדרך צחות אמרתי עוד לפרש דברי חז"ל האלו, בהמשך למה שאמרנו תחילה שצריך לחשוש שמא תלכד אשתו ובני ביתו בעצת החוטאים, וע"ז הוסיפו לבאר למה לא ירצה להתקוטט עמה ולהתנגד לדרכה הרעה, כי לא ירצה שיאמר עליו המלאכים המלווין אותו בליל שבת (שבת קיט): 'יהי רצון שיהיה לשבת הבאה כן' ומלאך הטוב בעל כורחו יענה אמן, על כן אינו רוצה להתקוטט עימה והולך אחריה בעצתה הרעה].

ואמר עוד **רבי חידקא אמר נשמתו של אדם הוא מעידה עליו** היינו מה שנתבאר שאפילו אם אין מגיע לו שום פגם במעשה, עכ"פ לא ימלט מפגם במחשבה ובטוהר נשמתו ע"י מעשה הרשעים וכנ"ל. וגם **י"א אבריו של אדם מעידין עליו** כי האדם עלול לחטא ע"י אבריו המוליכים אותו את חבריו הרעים ובפרט ע"י סרטורי העבירה הנמצאים בגופו הם העין הרואה והלב החומד, וקשה מאוד להשמר מהכשל במ ולהמלט ולהתחבא מהם ועבירה גוררת עבירה. ע"כ אין עיצה לאדם אלא לעורר אחרים ג"כ ולומר לפנייהם דברי מוסר, ובזה אולי יש תקווה שינצלו אף הוא ובני ביתו וצאצאיו מיצר הרע.

מתאמץ לחפש עצה ותחבולה האיק לתקן אותם ולומר להם דברי מוסר, כי אומר **שלום עלי נפשי** ודי לי אם את נפשי הצלתי מדינה של גיהנום ומיד יצר הרע. עונשו הוא שבאין **שני מלאכי השרת שמלווין לו לאדם** [דהיינו יצה"ר ויצה"ט שהמה המלאכים המלווין לו לאדם כדמשמע בשבת קיט]: **ומניחין לו ידיהן על ראשו ואומרים פלוני זה שפירש מן הצבור** ואינו חושש רק על עצמו ולא להדריך אחרים בדרך ישרה, **אל יראה בנחמת צבור** היינו כי האמת הוא שאין דרך לאדם להציל ולשמור את עצמו כראוי בעצמו כמו שנתבאר, וזהו שאמרנו **ושמא יאמר אדם מי מעיד בי מי יעיד עליו שאינו יכול לשמור עצמו כראוי מהשפעת אנשי הרשע, אבני ביתו של אדם** הם בניו ובני ביתו **וקורות ביתו של אדם** זו אשתו כמו שאמר רבי יוסי בשבת (קיח): מימי לא קריתי לאשתי אשתי אלא ביתי, וכע"ז במדרש רות רבה (ב, ח). כי האשה היא כמו קורת הבית המציל את הבית שלא יפול, כך האשה מגינה עליו ומצלת אותו מן החטא, וכמו שאמרנו (יבמות סב): שהשרוי בלא אשה שרוי בלא חומה, וכמו"ש בנחל קדומים בשה"ש. והיינו שהם מעידין עליו שאפילו אם ישמור את עצמו אינו יכול לשמור את בניו ובני ביתו כנ"ל ואף הם עלולים להמשיכו אחריהם במעשיהם הרעים.

ואמר עוד דבי **רבי שילא אמר שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם** **מעידין עליו שנאמר כי מלאכיו יצוה לך**, הם יצר הרע ויצר הטוב המלוין לו לאדם וגם הם מעידין בו ומתירין בו שלא יוכל להחזיק בצדקותו אם לא

המשך מדור פרשת השבוע - החילוק בין תוכחת היחיד לתוכחת הרבים

והנה רש"י פירש כשעירים, לשון רוח סערה, וכרביבים, טיפי מטר. ובאמר דשא פירש, עטיפת הארץ מכוסה בירק, ועשב פירש בלשון יחיד קלח אחד קרוי עשב. ולפי דרכינו יתפרש 'כשעירים' כמו רוח סערה שהולך ברעש וברגזון, כן מותר לאדם לומר כל מיני דברי מוסר כאשר 'עלי דשא' שהוא מדבר לפני הרבים, כי הם לא ישנאו אותו על זה. 'וכרביבים עלי עשב' כמו שהרביבים הם טיפי מטר שיורדים בנחת, כן צריך לומר התוכחה ליחיד, שהוא נמשל לעשב שהוא קלח אחד, בטוב ובנעימים ובדרך כבוד.

וגמר דבריו במעלת הענין 'כי שם ה' אקרא' לומר דברי מוסר וד"ת 'הבו גודל לאלקינו' בזה הוא מרבה כבוד שמים, ויהיה חביב לפני השי"ת, וכמו שהזכרנו מדברי חז"ל כי מי שאומר ד"ת ברבים זוכה שתשרה עליו רוח"ק, ובפרט אם עוזר לו השי"ת שאומר דבריו באופן הראוי והם מובנים לכל שומעיהם והם פועלים פעולתם אצל הרבים להחזירם למוטב ולמנעם מן החטא, בזה יש נחת רוח גדול לפניו יתברך והוא בכלל המזכה את הרבים שאמר חז"ל עליו (אבות ה יח) שאין חטא בא על ידו, ואפילו אם מציל את היחיד בלבד מן החטא הוא חשוב כאילו קיים עולם מלא, וכמו שאמרנו (סנהדרין פ"ד מ"ה) כל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא, וק"ו הוא כאן שמצילו מן החטא, כאמרם במדר"ר פרשת פנחס פכ"א ס"ד שכל המחטיא את חברו חמור יותר מן הורגו, כ"ש שאם מצילו מן החטא כאלו הוא מחיה אותו וחשוב לו כאילו קיים עולם מלא.

(מתוך דרוש לשבת תשובה תר"פ בבית הכנסת ברחוב גשר - בריקענשטראסעט).

ולבאר המשך הפסוקים נקדים דהנה יש חילוק באמירת דברי מוסר ותוכחה בין מי שאומר מוסר ליחיד לבין מי שמדבר לפני רבים, שבאשר אדם מעורר את הרבים ואינו מדבר לאדם מסוים, הוא יכול לפעמים לדבר דברים נכוחים ומפורשים לעורר אותם בהם לתקן ולשפר מעשיהם, כי הרבים לא ישנאו אותו כ"כ ע"ז כי לא יתביישו בתוכחתו לפי שאין ידוע למי נתכוון, אבל כשרוצה להוכיח את היחיד על חטאו יש לו להזהר מאוד בתוכחתו לאמר בלשון רכה ובכבוד וברוב אהבה כדי שיקבל ממנו, וכמו שכתוב בפרשת קדושים (ויקרא יט יז) הוכיח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, ופירש"י (מתו"כ) מה שאמר ולא תשא עליו חטא, שאם מוכיח את חברו בדברי מוסר צריך להוכיחו בפה רך ובניחותא, ולא יליבין פניו ברבים. ויש לבאר דרצ"ל שאם תבייש אותו ברבים בתוכחתך אז תגרום שתשא עליו חטא, היינו שבאופן זה הוא לא ישמע לך, וכשישנה בחטאו עתה אחר תוכחתך יגדל חטאו עוד יותר, כי מתחילה היה שוגג שלא ידע שאסור לעשות כן וכעת הוא מזיד.

על כן הדרך הישרה הוא לשלב מוסר בדברים ערבים ונעימים ויאמר לו מדוע אתה עושה כן הלא לפי ערכך וחשיבותך אינו נאה לפניך לעשות רע, וזה מרומז בפסוק הנ"ל 'הוכיח תוכיח את עמיתך' שיהיה אז חבר ועמית עימו ויאמר לו אתה חבר עימי וכמו שאין נאה לפני לעשות כן, כך לפניך אינו נאה. וכך רמז גם שלמה המלך במשלי (ט ח) אל תוכח לץ פן ישנאך, שבעת שאתה מוכיח את חברך לא תאמר לו אתה לץ ורשע מדוע עשית כך, כי באופן זה 'וישנאך' ולא ישמע למוסרך, אך 'הוכח לחכם ויאהבך' שתאמר לו אתה חכם וחשוב ואין נאה לפניך לעשות כן, וכך יאהבך וישמע לך.